

<i>Osvrti</i>		
	Darko Novaković: In memoriam Veljko Gortan (1907–1985)	108
<i>I to je antika</i>		
	Spisak gramatičkih kategorija (Sastavio V. Pech)	110
	Mary Renault: Apolonova maska (Prevela Klara Gönc Moačanin)	113
<i>Nove knjige...</i>		
	Hermann Diels: Predsokratovci (Zlatko Šešelj)	124
	Aristotel. O pjesničkom umijeću. Prijevod i objašnjenja Zdeslav Dukat (Zlatko Šešelj)	126
<i>... i časopisi</i>		
	Svezak 1/1985 (D.S.)	136

UMJESTO UVODNIKA

TROJA I KAKO JE STEĆI

Dubravko Škiljan
Kako je Roberto protrčao kroz Jugoslaviju

Započevši svoju trku u Beogradu a završivši je u Zagrebu, uz medijski urnebes, priman od ministara i općinskih funkcionara, s crnim mercedesom koji ga je neprestano čekao pred vratima, tako obilno čašćen da je to možda otupjelo malo njegovu znanstveničku oštroumnost, pod patronatom najuglednijih institucija i pojedinaca kao što su Telegrafska agencija Nova Jugoslavija, Lutrija Hrvatske, Večernji list, Njegova Ekscelencija ambasador SFRJ u Ciudad Mexico i Mufid Memija, uz podršku cjelokupnog autohtonog stanovništva, najčitaniji domaći pisac, ugledni i znameniti meksički znanstvenik, filolog Roberto Salinas Price u ovom je krajnje relativiziranom svijetu ekonomskih kriza, ratova i stalnog poskupljenja benzina i kruha otkrio jednu nepromjenljivu i stamenu činjenicu: Troja je u Gabeli.

Utvrđivanje ove činjenice izazvalo je kod nas jednu na prvi pogled pomalo neočekivanu društvenu diferencijaciju koju su odmah zapazili majstori koji već tjednima na trojanskim zidinama bruse svoja pera: naše je društvo dobilo još jednu novu marginalnu grupu, a to su ljudi koji se bave naukom, posebno „antikolozi“, kako ih je duhovito i znalački nazvao jedan od novinara. Naime, čitava se naša javnost praktički unisono opredijelila za Salinasa Pricea i njegovu gabelsku Troju, a jedine krive tonove u tom širokom demokratskom zboru izaziva šutnja znanstvenika. Između javnosti, tako reći društva, i naših ljudi od nauke nastao je jaz, lako objašnjiv dogmatском nemaštovitošću, zatvorenošću, zavišću i ksenofobijom grupice nezainteresiranih koju je inventivna novinarska metaforika odmah smjestila u „prašnjave kabinete“ (eh, da ima kabineta, pa makar i prašnjavih!) gdje tapkajući u mraku, gustom kao srednjovjekovna noć, ne mogu sagledati briljantnost logičke konstrukcije svog meksičkog kolege. [...]

4 Treba najprije konstatirati da naša znanost, čija je šutnja u početku primljena sa čuđenjem a kasnije s optužujućim prezirom, uistinu nije odgovorila izazovu koji je pred nju postavljen. Ali nije riječ, kako to javnost, predvođena ubojitim novinarima, misli, o Salinasovu izazovu: u njegovu djelu, naime, nema nikakva izazova, jer prihvatiti da je Troja u Gabeli značilo bi — premda je to, čini se, izmaklo većini čitalaca oduševljenih britkoćom Salinasove logike — između ostalog prihvatiti i to da se čitava topografija antičke Grčke i Male Azije na karti premiješta uvelike ulijevo i to otprilike zato što Ilij, Iliri i sveti Ilija sadržavaju u sebi slog *il*! A argumentirano raspravljati ne samo o tome da Teba nije u Neumu, a Lezbos na Braču, nego da ni Kreta nije bila u Rimu i da se Atena i Sparta nalaze tamo gdje su se oduvijek nalazile, i pobijati nebulozne dokaze, stvar je doista prilično trivijalna i nauka se — neka nam naša „javnost“ na tome oprost — obično time ne bavi. Bilo bi zanimljivo upitati se da li bi naši fizičari morali sazvati simpozij svaki put kad netko objavi da je izmislio *perpetuum mobile* (ili, možda, samo onda kad ustvrdi da stroj funkcionira jedino u Samoboru ili u Gornjem Milanovcu); da li bi, također, naši redovni profesori američke literature morali ozbiljno odgovarati na tvrdnju da je Hemingwayeva djela zapravo pisao mali Hotentot kojega je američki autor nosio sa sobom u putnom kovčegu (ili bi trebali da to učine jedino u slučaju da se ustanovi kako je Hotentotova majka bila oteta supruga bivšeg francuskog konzula u Bitoli, na primjer). Šutnja na privid Priceova izazova prirodan je i nimalo neobičan postupak, no radi se o nečemu što bi se moglo nazvati medijskim izazovom na koji je trebalo odgovoriti. Pokazalo se da ljudi koji se bave naukom ne žele ili ne znaju brzo i velikom broju čitalaca pristupačno, prilagođeno novinama, radiju ili televiziji raskrinkati mistifikaciju i ne dopustiti da ona postane jedina moguća istina. Uzroci tome svakako leže i u načinu njihova obrazovanja i u oblicima njihove komunikacije, no to izlazi iz okvira ove teme.

Ipak, maramice kojima smo mahali našem Robertu na odlasku treba pažljivo izglacati i spremati. Naime, kako javljaju domaće agencije, neki se električar iz Bangkoka, završavajući znameniti *biennium* Koledža u Samut Sakhonu, domogao danskog prijevoda „Eneide“ i sa sigurnošću utvrdio kako je Eneja zapravo Zagrepčanin, što se lako dokazuje ne samo činjenicom da sunce u Zagrebu izlazi na istoku (cf. *Verg. Aen., passim*) nego i pouzdanom etimologijom prema kojoj je Zagreb postalo od *dia bregos*, a to na grčkom znači „od brijega“. Riječ „brijeg“ pokazuje jasnu vezu s istoznačnom latinskom riječi *mons* iz *Montes Albani*, odakle potječu osnivači Rima (drugi dio izraza i etnografski je potvrđen, jer *alb-anus* = *alb-ec* = *(g)alb-ec* = *gablec* ili „užina“, zajednički narodni običaj Zagrepčana i Trojanaca, a o vezi s Gabelom i marendom da i ne govorimo). Rim su, dakle, osnovali Zagrepčani. O ovoj se hipotezi vrlo pohvalno izrazio prof. Bruce Lee iz Hongkonškog kraljevskog društva za parenteralnu paleografiju, a njezin je autor o tome već poslao dopis čitaocu lista *Bangkok Post*.

A naša nauka, dakako, opet šuti.

+ + +

Zlatko Šešelj Salinasov „Logistički pied a terre“

Logiku je kao instrument mišljenja ustanovio još Aristotel, a otad je nauka logike utvrdila razne oblike pravilnog (i dakako nepravilnog) zaključivanja, proučila ih i klasificirala, te stvorila zaokruženi sistem bez kojeg je nemoguće zamisliti bilo kakvu znanstvenu metodologiju.

Među brojnim pravilima i principima logičkog mišljenja navodimo nekoliko koji su u djelu R. Salinasa Pricea jednostavno zanemareni:

a) *zaključak mora biti izvediv iz premisa, u protivnom nastaje logička pogreška (tzv. non sequitur)*. Evo primjera:

Hektorova kuća ne može biti drugde nego u drugom kvadrantu, jer Aleksandrove odaje su bile:

... blizu Prijamove i Hektorove, na vrhu grada (*en polei akre*), pokazujući da su sva tri mesta bila na podjednakom rastojanju jedno od drugog.¹⁰

ZAKLJUČAK:

— sva tri mjesta (tj. Prijamova, Aleksandrova i Hektorova kuća) bile su na podjednakom rastojanju;

IZVEDEN IZ PREMISE:

— Aleksandrove odaje bile su ... blizu Prijamove i Hektorove, na vrhu grada.

Iz citirane premise ni po kakvu logičkom obrascu ne proizlazi da su sva tri mjesta bila na podjednakom rastojanju. Mogla su biti u nizu, mogla su dva biti blizu, a treće daleko itd.

b) *zaključak ne smije biti u suprotnosti s premisom, u protivnom nastaje kontradikcija*. Evo primjera:

TROJANSKA RAVNICA. Gotovo cela trojanska ravnica je močvarna, sa izuzetkom gdje nanosi stvaraju neku vrstu keja na desnoj strani Skamandra (tj. *Neretve* — *op. p.*), zatvarajući močvare iza njih. Zbog toga suvozemni saobraćaj do Ilija i Helesponta mora ići ivicom Trojanske ravnice po višem zemljištu duž padine brežuljaka, kao kad je Agamemnon jurio Hektora:

Hektora Zevs ispod strela izvuče, od praha spase...

ali Atrejev sin za njima navali napred...

Trojanci kraj groba Ila drevnoga, Dardanu sina, kroz sredinu polja bežahu kraj smokve divlje, želeći da se dohvate grada...

c) *premise moraju biti istinite, u suprotnom nastaje netočan zaključak*. Evo primjera:

ZAKINT, Melita, Mljet. Ime znači „veoma liči na psa“ ili „vrlo divlji pas“ (besan?) i verovatno se vezuje za činjenicu što brzi mungosi slobodno lunjaju po ostrvu.

PREMISE:

- Zakint znači „veoma liči na psa“ ili „vrlo divlji pas“
- na Mljetu slobodno lunjaju brzi mungosi

ZAKLJUČAK:

- Zakint je Mljet.

Ovaj je zaključak – recimo – istinit ako su istinite premise. Premisa (2) nije istinita, odnosno ne odgovara činjenicama iz vremena u kojem je autor promatra. Mungosi su, naime, naseljeni na otoku prije stotinjak godina da bi iskorijenili zmije. Dakle, prije 3000 godina ih na otoku nije bilo. Stoga neistinita premisa (2) obara i zaključak.

+ + +

Na 69. strani prilikom dokazivanja da je otok Lekt zapravo Hvar citira stih iz „Ilijade“ (IX, 149 i d.) koji veli:

presvetu Feru i Antiju livada bujnih

Malo dalje tvrdi:

‘Fera se nalazi na zapadnom delu ostrva... izvan ili preko... Stonskog zaliva. To je verovatno taj Pharos, a ne svetionik u Aleksandriji, kuda je Menelaj otplovio posle trojanskog rata.’

Napisa i ostade živ. Što zajedničko imaju Fera i Pharos? Povjesničari bi rekli – ništa. Do sada je tako i bilo i nitko nije ni sanjati mogao da će to jednom nekome trebati dokazivati. Kao prvo, Pharos su osnovali Parani tek 384. g.pr.n.e., prije toga ime Pharos nije moglo postojati. Kao drugo, Menelaj nikako nije nakon trojanskog rata mogao otići u Aleksandriju, jer tada od nje nije bilo ni A. Već i vrapci znaju da je Aleksandriju osnovao Aleksandar Makedonski zimi, godine 332/1. pr.n.e. po našem računanju ili 1. godine 112. oIimpjade, po grčkom računanju. Zakasnili su u rat i Aleksandar i Aleksandrija nekih devet stotina godina, a koliko je iz izvora poznato, zbog toga je i sam Aleksandar silno žalio – zato je i išao posjetiti Ahilejev grob u Troadi (onoj Troadi!). Što se svjetionika tiče, on je građen između 300. i 280. g.pr.n.e. Zna se i tko ga je gradio: Sostrat iz Knida, dobar graditelj. Jedini zaključak koji se može stvoriti jesete da je autor gore citiranog odlomka, u najboljem slučaju, potpuno neinformiran. Onaj tko nije znao tko je osnovao Aleksandriju dobivao je jedinicu iz povijesti u petom osnovne. Bar je tako nekad bilo, ne znam kako je danas no sudeći po reakcijama javnosti, čini se da se danas povijest više uopće ne uči.

Marina
Miličević
Što se do-
sad čekalo
s otvara-
njem ka-
menolo-
ma u
Gabeli?

+ + +

Mithad
Kozličić
Neke pri-
mjedbe na
astronom-
ska i op-
čeeograf-
ska raz-
matranja
u knjizi
„Home-
rova slepa
publika“
R. S.
Pricea

Pricea je za njegovu tezu, ako Gabelu zaista želi zadržati za svoj Ilij, potrebno i polje, i to čak dva polja, na kojima su se sukobljavale zaraćene strane u trojanskom ratu. On o pitanju polja zaista dosta raspravlja na više mjesta u svojoj knjizi i, uviđajući da pri identifikaciji tih polja u okolici Gabele ima dosta problema, u prvom redu geološke prirode, na nekoliko će mjesta i sam priznati kako je cijeli taj kraj močvaran, ali iz toga nije izvukao potrebne zaključke. Međutim, uz Pricea je situacija još nepovoljnija pokušamo li i proći „trojanskim širokim poljem“ koje se uz to još i „praši“, jer ćemo se morati vratiti u črijeme za nas staro barem 3000 godina i ne samo da nećemo naći prašine, tj. suhe zemlje, već ćemo na „Priceovim poljima“ naći veliko, veliko riječno jezero. Prema tome, tada tu nije bila čak ni močvara, a kamoli suhi teren, pa su „Trojanci“ mogli „jezditi“ gabelskim „trojanskim poljem“ samo brodovima, eventualno – čamcima.

Dokaz za ovakvu tvrdnju nalazimo u najstarijem pomorskom opisu naše obale. Riječ je o Pseudo-Skilakovu *Periplu*, čija je prva verzija nastala polovicom 4. stoljeća pr.n.e. U njegovu 24. poglavlju piše i ovo:

„Manijci

Poslije (naroda) Nesta je rijeka Naron (*danās Neretva – op. MK*); ulaz u Naron nije uzak. U njega (*tj. Naron – op. MK*) mogu uplovljivati i trijere i teretne lađe sve do gornjeg emporija (*trgoviša – op. MK*), koji je udaljen od mora 80 studija. ... Poviša emporija nalazi se veliko jezero i to jezero seže do Austarijata, ilirskog naroda. I na jezeru ima otok od 120 stadija. Taj je otok veoma plodan. Od tog jezera otječe rijeka Naron. (*sve podvukao MK*) ...”

Poglavljem u cjelini, kao uostalom i ostalim dijelovima ovoga izvora, bavili su se mnogi naši znanstvenici, ali se sigurno svi u jednom slažu: na Neretvi je tada zaista postojalo jezero.

Da li ovome onda još nešto treba dodati?!

+ + +

Damir
Salopek
Kad kro-
kodili
govore
grčki

Etimološka tumačenja omiljeno su sredstvo kojim se Salinas služi da bi dokazao točnost svojih tvrdnji.

Evo Homerovih stihova:

*Ima široka neka u dubokom zalivu spilja
među gredovitim Imbrom i Tenedom, baš u sredini.*

(XIII, 32/23)

Budući da je za Salinasa Imbar – Biševo a Tened – Korčula, i kako među..... baš u sredini nema ničega, treba navedenim riječima dati takvo značenje koje će odgovarati nekom realitetu.

U „Ilijadi“ stoji riječ *messegys*, koja se, osim na ovom mjestu, pojavljuje još 9 puta: V, 41, 57, 769; VI, 4; VIII, 46, 259; XI, 448; XXIII, 521; XXIV, 78, i u svom kraćem obliku *messegys* 4 puta: XI, 572; XV, 316; XVI, 807; XX, 370. Svugdje i uvijek ona znači samo jedno: između, posred, što se lako razabire na primjer ih stihova:

.....po srijedi.....med zemljom i.....nebom (V, 769)

ostrag med pleći..... (V, 769)

(XVI, 807)
itd. prema samom kontekstu (tako se, uostalom, na jedan način i prepoznaju značenje, zar ne?), ili prema etimologiji kao složenica od *mesos = srednji* i *engys = blizu*.

Za Salinasa je *messegys* „jedna od čudesnih homerskih reči koje se mogu elastično tumačiti,... ona pravi igru reči se rečju *sekos – tor za ovce*, što Ega, u stvari, jeste..., tako da je *messon sekos (sic!) – srednji tor... što otkriva svoju podesnost za obrise Baluna (zaljeva na Biševu, op. aut.) u obliku slova C.*“ Tako je eto Homerova spila *između* Imbra i Teneda prepoznata kao Modra spilja na Biševa, gdje je Salinas poput Kirke pretvorio morske medvjedice u ovce koje pase Posejdon u *srednjem toru zemlje i neba a zapravo u srednjem toru svojih pleća*.

+ + +

8 Faraonska korespondencija iz Tell el Amarna u Egiptu spominje oko 1360. pr.n.e. da su u Siriju iz pravca Cipra došli novi narodi – „narodi s mora“. Jedni su među njima nazvani otprilike „Danauna“ ili „Denien“.

Hetitski kralj Muršili II (1334–1306) imao je, kao i njegov otac Šupiluliuma, službenog posla s izvjesnim vladarom čije ime i titula, zabilježeni u hetitskim arhivima, glase približno „Antarava, kralj Ahijava“. Slijedeći je hetitski kralj, Muvatali (1306–1282) pisao također „velikom kralju Ahijava“, zbog nekih nevaljalaca koji su mu umakli u Millavandu (Milet), mjesto pod vlašću primaoca pošte.

Nadalje, u bici između Hetita u Egiptu kod Kadeša pod istim su se kraljem Muvatalijem borili i neki „Iliuna“ i „Dardanui“.

Faraon Mineptah imao je čast i zadovoljstvo u bitki kod Pert Irta 1227. ili 1233. pr.n.e. poraziti i vladara „Akavaša i primorskih zemalja“. Napokon, i Ramzes III (1198–1166) u više je navrata pobjeđivao „narode s mora“, među ostalim i pod imenom „Danaen“ i „Theker“.

Navedena se narodna imena tumače redom kao Danajci, Ahejci, „stanovnici Ilija“, Dardanci, opet Ahejci, opet Danajci i Teukrani. To su naizmjenice homerske inačice za stanovništvo Troje i za njegove protivnike i napadače. Bili su se od XIV st. pr.n.e. na potezu od Male Azije do Egipta, a označuju susjede Hetita s kojima se vodi službena korespondencija, hetitske bojne saveznike, i na koncu napadače na južne obale Mediterana. U periodu kad su oni zabilježeni kao napadači, izgorio je grad sloja VII A na Hisarliku, a razaranja je bilo i drugdje.

Ne čini li vam se možda da se sudbina homerske Troje odlično uklapa u ovaj povijesni kontekst?

Bruna Kuntić-Makvić

Veliki prigodni kviz: Jeste li Trojanac?

- a) Ni slučajno. Hetitski i egipatski vladari članovi su prapovijesno-starovjekovne međunarodne zavjere da se Iliriji otme Troja. Ne smije se nasjedati falsifikatima iz njihovih arhivala!
- b) Može biti, ali to ne znači da nije bilo gužve i u našim stranama. Bar za požare smo specijalisti!
- c) Ma da, ma da.

+ + +

Darko Novaković
Filologija izvanpansion-ske potrošnje

Interpretativno ishodište Salinasovo, lako će uočiti svaki čitalac, uz nekonvencionalnu političku geografiju i izrazito inovativnu etimologiju, tvori klasična, Freudova verzija psihoanalize. Upravo je fascinantno kako je dosadašnja homerologija bila slijepa pred bjelodanom činjenicom da Ilij, tj. Gabela, ima tlocrt faličkoga oblika, te da zbog toga ni „Ilijada“, koju su laici kroz stoljeća tumačili kao herojski ep, ne može biti to za što se podmeće nego ritualni spjev u slavu muških genitalija. Iz te je perspektive samo po sebi razumljivo veselje Gabeljana koji prije ovoga Salinasova otkrića nisu mogli ni slutiti u kakvu su mjestu rođeni i kakve su skladne cjeline nerazdvojan dio. Nešto je naseljeniji, prema karti priloženoj na 89. strani, desni testis, na kojem se nalazi Prijamova palača, pedesetorošobni dormitorij njegovih sinova, rimsko-turska osmatračnica i lokalna crkvice sv. Stjepana. Lijevi testis, sasvim u skladu s morfološkom razlikom koja postoji i u izvanknjiževnoj stvarnosti, bio je očito manje atraktivna lokacija, i od trojanskih se znamenitosti zasad na njemu sa sigurnošću može uprijeti prstom samo u Aleksandrove odu (usp. HSP, str. 89). Središnju faličku poziciju (precizno govoreći, poziciju u kanalu falusa) zauzimaju kuće Hektora (dakako!) i Hekabe, njegove majke (usp. str. 93 i d.). To je istodobno mjesto poznatih Skejskih vrata, koja su, kao i cijeli kanal, dobro poznata našoj javnosti iz antologijske *Slobodne srijede* RTV Sarajevo, kad su se gledaoci iz svih krajeva naše zemlje, kao i voditelj emisije, plebiscitarno opredijelili za Troju na našem tlu. Dakako, spomenuti kanal nije i topografska međa Ilija *scilicet* Gabele. Nepobitno su još u trojanska vremena zavist sugrađana morali izazivati oni stanovnici Ilija koji su imali sreću da se smjeste na glaviću penisa (tzv. „Brdu lepote“; usp. HSP, str. 82). Negdje na potezu između spomenutog vrha reproduktivnog organa i žljezdanog para u njegovoj pozadini nalazilo se financijsko središte Ilija, njegovo monetarno srce, riznica koja se zatvarala automatskim vratima i u kojoj se cjelokupno blago čuvalo na jednom jedinom običnom stolu. Ta činjenica može čuditi samo nepućene, jer, kako pokazuje uvjerljiva paralela u španjolskom jeziku, i danas se u jezicima koji znaju što je to ekonomija izraza istom riječju mogu nazivati „banka“ i „klupa“ (usp. HSP, str. 98).